

Hallitus sopi tulevien vuosien talouslinjauksista

Hallitus on sopinut vuoden 2016 budjettiesityksestä. Budjettiriihessä sovittiin myös vuosien 2016–2019 julkisen talouden suunnitelmasta sekä työllisyyttä vahvistavasta lisätalousarvioesityksestä vuodelle 2015. Vuoden 2016 talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 54,1 miljardia euroa. Talousarvioesitys sisältää hallitusohjelmassa sovitut sopeutustoimet, jotka ensi vuonna alentavat valtion menoja ja lisäävät maksutuloja yhteensä noin 0,8 miljardilla eurolla.

Vuoden 2016 budjettiesityksen tulot ja menot

Vuoden 2016 budjettitalouden tulojen arvioidaan olevan 49,1 miljardia euroa, josta verotulojen osuus on 40,8 miljardia euroa. Valtion verotulojen arvioidaan kasvavan noin kahdella prosentilla vuonna 2016 verrattuna edellisvuoden budjettiin. Veropohjien kasvu on jäämässä vaatimattomaksi hitaan kokonaistuotannon kasvun takia. Hallitusohjelman mukaisesti työn verotusta kevennetään. Vuoden 2016 veronkorotukset kohdistuvat pääasiassa välilliseen verotukseen.

Vaikka sopeutustoimet alentavat valtion menoja, on määrärahataso vuonna 2016 vain hieman alempi kuin kuluvalle vuodelle on budjetoitu. Menoja nostavat hallituksen kärkihankkeet sekä mm. valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, eläkkeensaajien asumistukeen kohdistuvien leikkausten lievennys, turvapaikanhakijat sekä puolustusmateriaalihankintojen ajoitusmuutokset.

Tiedotteen liitteessä on poimintoja budjetin verotus- ja määrärahamuutoksista.

Valtionvelan kasvu jatkuu 5 miljardin euron vuosivauhdilla

Vuoden 2016 budjettiesityksessä alijäämän arvioidaan olevan 5 miljardia euroa. Valtionvelan määrä vuoden 2016 lopussa nousisi noin 106 miljardiin euroon, mikä on noin 50 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Vuonna 2019 valtionvelan arvioidaan kasvavan noin 120 miljardiin euroon.

	2015 varsinainen talousarvio	2015, LTAE3	2016, talousarvioes itys	2017, JTS	2018, JTS	2019, JTS
Tulot (mrd. euroa)	49,1	49,1	49,1	49,4	50,8	51,7
Menot (mrd. euroa)	53,9	54,4	54,1	55,2	55,7	55,7
Alijäämä (mrd. euroa)	4,7	5,3	5,0	5,9	4,9	4,0

Julkisen talouden suunnitelma toimii myös Suomen vakausohjelmalla

Hallitus päätti budjettiriihessään myös ensimmäisestä julkisen talouden suunnitelmastaan. JTS sisältää valtiontalouden kehyspäättöksen lisäksi mm. rahoitusasematavoitteet ja kuntatalouden menorajoitteen. Valtiontalouden kehyspäättös luo sitovan nelivuotisen kehyksen. Suunnitelmassa hallitus asetti hallituskaudelle seuraavat rahoitusasematavoitteet:

- valtiontalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa kokonaistuotantoon
- kuntatalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa kokonaistuotantoon
- työeläkerahastojen ylijäämä noin 1 % suhteessa kokonaistuotantoon
- muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema tasapainossa.

Suunnitelma on samalla Suomen vakausohjelma, joka toimitetaan EU:n komissiolle. Se vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta.

Julkista taloutta sopeutetaan

Hallitusohjelmassa sovittiin menoja vähentävistä tai maksutuloja korottavista toimenpiteistä, joilla tavoitellaan julkisen talouden noin 4 miljardin euron nettomääräistä sopeutusta vuoden 2019 tasolla. Veroperustemuutosten vaikutukset eivät sisälly tähän kokonaisuuteen. Nämä hallitusohjelmassa sovitut sopeutustoimenpiteet on pääsääntöisesti sisällytetty vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja vuosien 2016—2019 julkisen talouden suunnitelmaan (pl. muutama asia, joiden valmistelu on vielä liian varhaisessa vaiheessa vaikutusten arvioimiseksi). Lisäksi eräiden toimenpiteiden vaikutukset ovat täsmentyneet valmistelun aikana. Esimerkiksi indeksikorotusten jäädyttämisillä saavutettavan säästön arvio on alentunut hallitusohjelman aikaisista vaikutusarvioista aiempaa matalampien hintaennusteiden takia.

Päätettyjen menotoimenpiteiden ja maksutulokorotusten nettomääräinen vaikutus julkiseen talouteen on arviolta noin 3,5 miljardia euroa vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelman mukaisten sopeutustavoitteiden saavuttamiseksi on hallitus tehnyt eräitä lisäsäästöpäätöksiä, kuten suurimpana KEL- ja elinkustannusindeksisidonnaisten etuuksien indeksikorotusten jäädyttäminen.

Jatkossa valtion kunnille aiheuttamilla menoilla on yläraja

Kuntien talous on lähivuosina koetuksella. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlasketusta tuloksesta arvioidaan muodostuvan hieman alijäämäinen, ja alijäämä syvenee tarkastelujakson lopulla.

Julkisen talouden suunnitelmassa asetettu kuntatalouden rahoitusasematavoite (alijäämä korkeintaan ½ prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon) merkitsee runsaan miljardin euron sopeutustarvetta vaalikauden loppuun mennessä.

Päävastuu kuntatalouden sopeutuksesta on valtiolla, mutta myös kunnilla itsellään on merkittävä vastuu kuntatalouden tasapainottamisesta. Rahoitusasematavoitteen saavuttamisen tueksi hallitus on asettanut kuntatalouden menorajoitteen, jolla rajoitetaan valtion toimenpiteistä kuntatalouden toimintamenoihin aiheutuvaa painetta.

Kuntien valtionavut ovat vuonna 2016 noin 11 miljardia euroa ja vuosina 2017—2019 noin 10,5 miljardia euroa. Hallitusohjelma sisältää useita kuntien menojen kasvua hillitseviä ja siten kuntataloutta vahvistavia toimia.

Hallituksen päätöksenteon perustana synkät talousnäkymät

Suomen talous on supistunut kolmena edellisenä vuonna. Työttömyysaste nousee lähelle kymmentä prosenttia kuluvana vuonna, ja sen ennustetaan pysyvän edelleen korkeana. Vuonna 2016 työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä.

Investointien suotuisan kehityksen myötä vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan runsas prosentti. Kuluttajahintojen arvioidaan laskevan hienoisesti tänä vuonna. Ensi vuonna hintojen nousu kiihtyy mutta pysyy maltillisena.

Suomen julkinen talous on muuttunut pysyvämmiin alijäämäiseksi pitkittyneen heikon suhdannetilanteen sekä pidempiaikaisten rakenneongelmien vuoksi. Julkinen talous on alijäämäinen myös ensi vuonna, joskin sopeutustoimet pienentävät alijäämää. Väestön ikääntymisestä johtuva menojen kasvu aiheuttaa pysyvän lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle.

Suomen julkisen talouden alijäämä ylitti EU:n perussopimuksen määrittelemän kolmen prosentin viitearvon vuonna 2014. Tämä raja ylittyy myös kuluvana vuonna. Euroopan komission kesäkuun arvion mukaan hallituksen vuodelle 2016 päättämät sopeutustoimet riittävät pienentämään julkisyhteisöjen alijäämän alle kolmen prosentin ensi vuonna, mikä tarkoittaa alijäämäkriteerin täyttymistä.

Vaikka velka ylittää 60 prosentin rajan tänä vuonna, ja velkakriteeri rikkoutuu vuodesta 2016 eteenpäin, tämä ei vielä johda liiallisen alijäämän menettelyn käynnistämiseen. Komissio arvioi kesäkuussa, että liiallisen alijäämän menettelyn käynnistäminen ei ole perusteltua. Suomi on näin ollen edelleen vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevässä osassa ja siihen kohdistuvat sen mukaiset vaatimukset.

Kolmannessa lisätalousarviossa työllisyyden parantamiseen 25 milj. euroa

Työllisyyskehitys on ollut alkuvuodesta heikkoa. Erityisesti ICT-alalla on kesän aikana ilmoitettu laajoista irtisanomisista.

Julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin ehdotetaan lisäystä 21,6 miljoonaa euroa johtuen työttömyyden kasvusta ja Microsoftin irtisanomisista. Lisäksi ehdotetaan lisämäärärahaa ELY:jen ja TE-toimistojen toimintamenoihin irtisanomistilanteiden käsittelyn helpottamiseksi.

Korkeakoulutettujen koulutukseen ehdotetaan 1,35 miljoonan euron lisäystä ja ammatilliseen lisäkoulutukseen 1 miljoonan euron määrärahalisäystä. Lisärahoituksen turvin voidaan tarjota koulutusta yhteensä noin 750 henkilölle. Lisäksi ehdotetaan 5 milj. euron lisäystä ammatillisen koulutuksen kehittämiseen.

Lisäksi kolmannessa lisätalousarvioesityksessä ehdotetaan yhteensä kolmen miljoonan euron lisäystä Poliisin ja Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin turvapaikkapäätöksenteon sujuvuuden turvaamiseksi. Ajoneuvojen romutuspalkkiokokeiluun ehdotetaan 5 miljoonan euron lisäystä, jotta kokeilua voidaan jatkaa vuoden loppuun.

Maatalouden kannattavuuden ja maatilojen maksuvalmiuden turvaamiseen ehdotetaan 20 milj. euron panostusta.

Lisätalousarviossa tuloarvioita korotetaan nettomääräisesti 6 miljoonaa euroa. Muutostarpeen taustalla ovat alkuvuoden verokertymätiedot.

Lisätalousarvioesitys hyväksytään valtioneuvoston istunnossa 17. syyskuuta, jonka jälkeen se julkaistaan kokonaisuudessaan valtiovarainministeriön verkkosivuilla.

Kärkihankkeiden rahoitus varmistui

Hallitus on päättänyt 1,6 miljardin euron kertaluonteisista panostuksista kärkihankkeisiin ja korjausvelan pienentämiseen vuosina 2016—2018. Vuonna 2016 kärkihankerahoitusta käytetään noin 220 miljoonaa euroa. Lisäksi korjausvelan pienentämiseen ehdotetaan 100 miljoonaa euroa.

Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä. Rahoituksesta 330 miljoonaa euroa katetaan kehyksissä olleen Pesararadan rahoituksen purkamisella.

Vuoden 2016 talousarvioesitys hyväksytään valtioneuvostossa 28. syyskuuta, jonka jälkeen se myös julkaistaan kokonaisuudessaan valtiovarainministeriön verkkosivuilla. Valtioneuvostossa päätetään samana päivänä julkisen talouden suunnitelmasta. Talousarvioesitykset pohjautuvat valtiovarainministeriön uuteen suhdanne-ennusteeseen, joka julkaistaan 28. syyskuuta valtiovarainministeriön Taloudellisessa katsauksessa.

Lisätietoja: pääministerin erityisavustaja Riina Nevamäki, p. 040 705 2593, pääministerin talouspoliittinen erityisavustaja Markus Lahtinen, p. 050 491 3842, oikeus- ja työministerin erityisavustaja Juha Halttunen, p. 050 574 0236 ja valtiovarainministerin erityisavustaja Suvi Aherto, p. 050 349 6121

Poimintoja vuoden 2016 talousarviosta sekä julkisen talouden suunnitelmasta 2016—2019

Verotus

Ansio- ja pääomatuloverot

- Työn verotusta kevennetään hallitusohjelman mukaisesti erityisesti pieni- ja keskituloisilla korottamalla työtulovähennystä 450 miljoonalla eurolla vuonna 2016.
- Ansiotuloverotukseen tehdään ansiotasoindeksin muutosta vastaava tarkistus kaikilla tulotasoilla.
- Asuntolainan korkovähennysoikeutta rajoitetaan edelleen ja aiemmin päätettyä nopeammin siten, että vuonna 2016 vähennyskelpoista on enää 55 % asuntolainan korkomenoista.
- Luovutustappio säädetään vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta, kun se on voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti vähennyskelpoista ainoastaan luovutusvoitosta.
- Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan.
- Verotuksessa otetaan määräaikaisesti käyttöön ns. tehokasta katumista koskevat säännökset. Luonnollinen henkilö tai kuolinpesä välttyy veropetosta koskevilta rikosoikeudellisilta seuraamuksilta, jos hän oma-aloitteisesti ilmoittaa verotuksesta aikaisemmin puuttuneita tuloja tai varoja vuoden 2016 aikana.
- Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemät 850—500 000 euron lahjoitukset säädetään vähennyskelpoisiksi.
- Pääomatuloverotuksen ylempää verokantaa korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin.
- Yle-veroa tarkistetaan Yle-indeksijäädytyksen johdosta siten, että pienimmän maksuunpantavan veron määrää korotetaan 51 eurosta 70 euroon. Alin tuloraja, jolla veroa aletaan maksaa, nousee noin 7 500 eurosta noin 10 300 euroon vuodessa. Tällöin noin 300 000 pienituloista jää kokonaan Yle-veron maksuvelvollisuuden ulkopuolelle.
- Ns. solidaarisuusveron alarajaa alennetaan 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosille 2016 ja 2017.

Yhteisövero

- Kuntien yhteisövero-osuuden korotuksen päätyminen vuoden 2015 lopussa ja seurakuntien yhteisövero-osuuden siirtyminen valtiolle vuoden 2016 alusta kasvattavat valtion osuutta yhteisöveron tuotosta.

Valmisteverot

- Tupakkaveroa korotetaan. Esitetyn korotuksen seurauksena tupakkaveron tuoton arvioidaan kasvavan vuositasolla 68 miljoonaa euroa. Tupakkaveron korotukset ovat hallituskaudella yhteensä 270 miljoonaa euroa.
- Lämmitys-, voimalaitos- ja työkonenepolttoaineiden veroa korotetaan. Korotuksen arvioidaan kasvattavan valtion verotuloja vuositasolla nettomääräisesti noin 75 miljoonalla eurolla.

Muut verot

- Hallitusohjelman mukaisesti autoverotusta kevennetään hallituskaudella yhteensä noin 200 miljoonaa euroa. Kevennys toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019. Muutoksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä alenemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia.
- Ajoneuvoveroa ehdotetaan korotettavaksi sitten, että valtion tulot kasvavat vuositasolla 100 miljoonaa euroa.
- Jäteveroa korotetaan.
- Kiinteistöveroa korotetaan.

- Työttömyysvakuutusmaksua korotetaan nykyarvion mukaan yhdellä prosenttiyksiköllä. Korotus jakautuu tasan palkansaajien ja työnantajien kesken.

Määrärahat

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön osoitetaan yhteensä 0,7 miljardia euroa.

Kehitysyhteistyömäärärahojen tason arvioidaan vuonna 2016 olevan 0,35 % bruttokansantulosta.

Sisäiseen järjestykseen ja turvallisuuteen kohdistetaan hallitusohjelman mukaisesti 50 miljoonan euron lisäys. Lisäpanostus osoitetaan mm. tuomioistuimille, Rikosseuraamuslaitokselle, Poliisille, Rajavartiolaitykselle sekä Tullille.

Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään uhridirektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveyshallinnon ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa.

Tuomioistuinmaksuja korotetaan ja maksullisuuden soveltamisalaa laajennetaan hallitusohjelman mukaisesti niin, etteivät muutokset heikennä vähävaraisten oikeusturvaa.

Maahanmuuttohallinnon, pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja paluumuuttajien muuttovalmennuksen menoihin kohdennetaan noin 158 miljoonaa euroa, mikä on noin 97 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Kotouttamispolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 144 miljoonaa euroa, joka on 47 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa. Talousarvioesityksen määrärahat on mitoitettu 15 000 turvapaikanhakijan mukaan. Kiintiöpakolaisten määrä on edelleen 750—1 050.

Puolustusmateriaalihankintoihin osoitetaan hallitusohjelman mukainen 50 miljoonan euron lisäpanostus.

Subjektivistä päivähoito-oikeutta muutetaan 1.8.2016 alkaen siten, että jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa esiopetukseen asti. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen olisi oikeus, mikäli lapsen vanhempien tai muiden huoltajien työ, opiskelu, yrittäjyys tai omassa työssä oleminen sitä edellyttäisi.

Lisäksi varhaiskasvatuksessa kasvattajien ja yli 3-vuotiaiden lasten määrän suhdetta muutetaan 1:7:stä 1:8:aan 1.8.2016 lähtien. Toteutetaan varhaiskasvatuksen kehittämisohjelma, jolla lisätään lastentarhaopettajien koulutuspaikkoja 120:lla sekä kehitetään varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.

Opintotuen indeksisidonnaisuudesta luovutaan. Opintotukijärjestelmän uudistamista valmistellaan siten, että uudistus astuu voimaan syksyllä 2016.

Liikenneväylien investointeihin varataan 544 miljoonaa euroa. Muun muassa aloitetaan Helsingin ratapihan toiminnallinen parantaminen -hankkeen, jossa tavoitteena on vähentää lähi- ja kaukojunaliikenteen häiriöitä Helsingin alueella ja muualla Suomessa sekä lisätä ratapihan kapasiteettia.

Vuorotteluvapaan ehtoja kiristetään vuonna 2016 siten, että säästö julkiseen talouteen vuositasolla noin 50 miljoonaa euroa.

Työelämä 2020 -hanketta jatketaan.

Lapsilisien indeksisidonnaisuus poistetaan.

Sairausvakuutuskorvauksiin kohdistetaan säästöjä alentamalla matkakorvauksia ja lääkäri- ja hammaslääkärikorvauksia.

Lääkekustannuksiin kohdistetaan säästöjä muun muassa ottamalla käyttöön vuotuinen alkuomavastuu, jonka jälkeen oikeus sairausvakuutuskorvaukseen lääkeostoista jatkossa alkaa. Lisäksi tehdään useita muita lääkekorvausten kustannusten kasvua hillitseviä toimenpiteitä.

Ruokavaliokorvaus lakkautetaan vuodesta 2016 lukien.

Sairaus- ja vanhempainpäivärahojen määräytymisen tulorajoja ja korvausastetta muutetaan niin, että sairauspäivärahan 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan työtulon rajaa lasketaan nykyisestä ja vanhempainpäivärahan 30 ensimmäisen päivän ajalta maksettavaa korotettua päivärahaa alennetaan. Lisäksi vanhempainvapaakausilta karttuvaa loma-oikeutta rajataan.

Takuueläkettä korotetaan noin 23 eurolla kuukaudessa, jonka kustannusvaikutus on asumistukimenojen vähennys huomioon ottaen 26 miljoonaa euroa vuonna 2016.

Eläkkeensaajan asumistuki etuutena lakkautetaan 1.1.2016 lukien. Jatkossa myös eläkkeensaajat saavat yleistä asumistukea. Muutoksen vaikutuksia tuensaajien etuuden tasoon lievennetään vuositasolla 30 miljoonalla eurolla.

Lapsiperheiden kotipalvelujen saatavuuden turvaamiseen ja lastensuojeluun kohdennetaan 10 miljoonaa euroa.

Omais- ja perhehoidon kehittämiseen kohdistetaan kehyskaudella täydellä valtion rahoituksella lisäpanostuksia.

Helsingin yliopistolle ja Itä-Suomen yliopistolle korvamerkitystä rahoituksesta luovutaan vasta vuonna 2017.

Kunnallisiin avopalveluihin oikeuttavaa haitta-asterajaa alennetaan lievävammaisille sotainvalideille 20 prosentista 15 prosenttiin.

Merkittävimmät hallitusohjelmassa sovitut sopeutustoimenpiteet, jotka eivät vielä sisälly julkisen talouden suunnitelmaan ovat erikoissairaanhoidon kannustinjärjestelmä ja toisen asteen koulutuksen reformi. Niiden valmistelu on vielä liian varhaisessa vaiheessa tarkkojen vaikutusten arvioimiseksi. Kyseiset sopeutustoimenpiteet ovat tulossa voimaan 2017.